

POWROZEK (42) *sb m*

Pierwsze o oraz e jasne; -wroz- (4), -wróz- (4); -wroz- OrzQuin; -wroz- : -wróz- Mącz (3:3); -wróz- też SienLek.

sg N powrozek (13). ◇ A powrozek (7). ◇ I powrozki(e)m (5). ◇ L powrozku (1). ◇ pl N powrozki (1). ◇ G powrozków (3); [-ów], -(o)w (3). ◇ A powrozki (1). ◇ I powrozkami (6), powrozki (4); -ami Leop, BielSpr, ReszHoz; -i BibRadz, Mącz, OrzQuin; -ami : -i SkarŻyw (3:1). ◇ L powrozkach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

Dem. od „powroz” (42) :

1. Od znac. ‘sznur’; *funiculus Murm, Mymer¹, Vulg, PolAnt, Mącz, Calep, Cn; resticula Mącz, Calep, Cn; funis Vulg; ligaculum, ligamen, ligamentum, ligatura Mącz; filum PolAnt; linea, resticulus Cn (42) : Murm 128; Funiculus. Strickleyn. Powrozek. Mymer¹ 7v; ściągnęłam powrozkami łóżko moje/ y vflálaám kobiercami farbowanemi Egiptfkiemi Leop Prov 7/16; BibRadz Ex 35/18; Ligamen, ligaculum, ligamentum et ligathra, Nieyáka rzecz która co zwięzyuyá/ rzemień/ Powrozek. Mącz 193b, 140d, 354a; Ogól ono miełtce kthoré łchnáć poczęło/ á vczyniwłszy włośień z ogoná końfkiégo/ to iełt powrozek/ záwlecż go pod łkorę [konia] SienLek 171v, 181; przyczyniwłszy Sáletry y liárki/ y żywice rowne części/ zmiełzaiá to s prochem półpołu/ obłzyiá to mocnemi nićiami okrágło iáko piá/ vciłná [kule ogniste] co nalepiey/ y obciágná powrofkami mocnemi BielSpr 73v; BudBib I 142b marg; SkarŻyw 160 marg; Resticula – Powrozek. Calep 918b, 442a; A vczyniwłszy [Jezus] iákoby bicż z powrozkow/ wytrzućił włzytkie [kupców] z kościołá WujNT Ioann 2/15.*

powrozek z czego (1): Powrozek ze trzech promykw niełatwie łe rozerwie. Leop Eccle 4/12.

W połączeniu z przymiotnikiem odmaterialowym (2): BudBib Iudic 16/9 cf »powrozek się rozerwie«; SkarŻyw 160 cf »wiązać powrozki«; [HierWielEccle 14v cf »roztargnie się powrozek«].

W porównaniu (1): BudBib Iudic 16/9 cf »powrozek się rozerwie«.

W tłumaczeniu hebr. „hoblim” (2): Y wziáłem łobie dwie rozdze/ iedném názwáł (Noám) to iełt ochędożność á drugám názwáł (Hoblim) to iełt Powrofkem: y páłłem trzodę. Leop Zach 11/7, Zach 11/14.

W charakterystycznych połączeniach: powrozek konopny, prosty, srebrny, trojaki, zgrzebny; bicż z powrozkow; powrozek z promykw; uwiązać powrozek; obciágnáć (ściágnáć) powrozkami (2).

Przysłowie bibl. [Eccle 4/12]: Leop Eccle 4/12; Powrozek ze trzemi łkrętami mocnieyłszy niż o iedney. BielKron 80; ReszPrz 38; Troiáki powrozek trudno przerwáć/ á poiedynkowy bárzo łáčno. SkarKazSej 677a.

Frazy:»powrozek się rozerwie, bywa rozerwany; rozerwáć powrozek« (1:1;1): Leop Eccle 4/12; tedy rozerwáł [Samson] (ony) powrozy/ iáko gdyby (kto) rozerwáł powrozek zgrzebny [quemadmodum rumpitur filum stuppae]/ kiedy przegore od ognia BudBib Iudic 16/9; ReszPrz 38.

[»roztargnie się powrozek«: Bowiem człowiek poydzie do domu wiecznołci łwey/ á będą łe tułáć po vlicach płáczący. Drzewiey niłzi łe roztárgnie powrozek srebrny/ [...] á duch náwróci łe ku bogu któryż dáł onego. HierWielEccle 14v.]

Zwroty: »spuścić po powrozkach« (1): á wziąwłfy [*Abdemelech*] z tamtąd [z *domu królewskiego*] wiotche płáty y wiotche śláty: ktore iuz były pogniły: fpuścił ie do Ieremiaślá do dołu po powrofkach [*submitit ... per funiculos*]. *Leop Ier* 38/11.

»wiązać powrozki (I)« (1): [*św. Małgorzata*] Prośiła drugdy áby iey rámioná wiązano powrołki konopnymi/ ktore śię w ćiáło wpiły/ á mękę zádawáły *SkarŻyw* 160.

Wyrażenie: »powrozek [z czego] skręcony« (1): Powrozek ze trzech drotow fkręcony z trudnościá bywa rozęrwány. *ReszPrz* 38.

Szereg: »powrozek abo nić« (1): Ale śznur bez prośtości nie może być modłá/ Iedno proftym powrołkiem ábo nićiá podłá *KlonWor* 66.

Przen (4) : Odfzczepieńcy y Kácerze [...] ku śpolności Kościoła Bożego [...] śie przywroćili: áby śie śpełniło [...] co Pan przez Izáiaślá mowił: Rozprześtrzenia y mieyśce namiotu twego/ á fłory przybytkow twoich rościágni: vczyń dłuźsze powrołki twoie *KuczbKat* 391; Ktemu ielźcze czuiąc [*Luter*] [...] iż ten iego fałś miał być kiedykolwiek odkryty/ y fuźnie pokarány/ fkrzydłem iednym chorągwie Tureckiey/ grzbiet śwoy dla przygody, zákrył: áby ták y powolne y zuchwáłe/ tym powrołkiem potárgnął/ iedne piśmem fałszywym á drugie zuchwáłftwem. *ReszPrz* 39, 38 *marg.*

Zwrot: »powrozek skręcić [z czego]« (1): Od inźnych tákże/ y inźnych śię błędow [*Luter*] náuczył/ y ták ieden powrozek fkręćił z błędow kácerfkich/ drugi z vporu żydowśkiego. *ReszPrz* 41.

a. Sznurek służący do mierzenia (3) :

Wyrażenie: »powrołkiem rozmierzony« = *podzielony* (1): Przeto tho mowi Pan: [...] śynowie twoi/ y corki twoie/ od mieczá pomrą/ á źiemiá twoiá powrołkiem będye rozmierzóná [*funiculo metietur*] *Leop Am* 7/17.

Przen: *Dziedzictwo, posiadanie ziemi* [w tym: *czego* (1), *czyj* (1)] (2) :

Wyrażenie: »powrozek dziedzictwa« (1): w ktorym [*psalmie*] powiáda iż ták Bog mowić miał do Abráhámá/ Izááká y Iákobá mowiąc. Tobie dam źiemie Chánááńfká powrozek ábo śznur dziedzictwá wáłżego. *CzechRozm* 126.

Szeregi: »dzierzawa i powrozek« (1): To iest dziedzictwo śynow Symeonowych według rodzin ich/ w dzierzawie y powrołku [*in possessione et funiculo*] śynow Iudá *Leop Ios* 19/9.

»powrozek abo sznur« (1): *CzechRozm* 126 *cf* **Wyrażenie.**

b. Pęta, więzy; przen (2) :

[Zwrot: »[być] na powrołku« = *być uległym, zależnym*: Oboje [*król szwedzki i jego żona*] Polakom przychylni są, nie[nawidzą] Niemców onych pysznych, a Polscze przeciwnych; juźby port morski wszystek był koronny, Inflanty nasze, a Moskwie handel do Niemiec a moc w Inflanciech ustała, Prusy na swobodzie, a duński król na powrołku. *PismaPolit* 405.]

Wyrażenia: *peryfr.* »powrozek samaryjski« = *zniewolenie przez Samaryjczyków* (1): [*mówił Pan*] Ze oto iá przywidę złe rzeczy ná Ieruzálem y ná pokolenie Iudá [...]. Y wyćiągnę ná Ieruzálem powrozek Sámáriyfkí [*extendam ... funiculum Samariae*]/ [...] á zgładzę Ieruzálem *Leop 4.Reg* 21/13.

»powrozki (I) zadzierźgniony« (1): Baczyłzi Kśięże Doktorze miły/ iáko tu Kácerz w łykách iest/ á iáko tymi widomymi powrołki ze wśład zádźierzgniony iest. *OrzQuin* Aa4v.

c. *Stryczek, pętla; laqueus, tenus Mącz (3)* : Tenus, vel teni idem quod laqueus, Stryczek/powrózek. *Mącz* 449b, 184b [2 r.].

d. *Bicz ze sznurków używany w celach ascetycznych, disciplina [zawsze w pl] (5)* : Łoże iego [Antoninusa] było dełzczki/ á narofkošnieyfza pošciel/ wor łłomiány. powrofkámi częfte diſcypliny czynił *SkarŻyw* 411, 462.

Zwrot: »powrozkami biczować (się), wybić [co]« [szyk zmienny] (2:1): Z niewiáfty fkułzoney [św. Bernardyn] pokułę cielefnošci powrofkámi wybił. *SkarŻyw* 462 *marg*, 309; Bráctwá niktore [...] bofo do Rzymu przychodźiły ciáło fwe źieláznymi łáncuſzkámi áłbo powrofkámi węźłowátymi ták biczuiąc/ że fię krwiá ich włáfná/ [...] nogi ich áż ku źiemi oblewáły *ReszHoz* 127.

2. [Od nienotowanego u nas znac. 'pędy rośliny pnącej': Ziele to [lilija albo dzwonki, albo powój płotowy] podobné ieft Blufzczowi/ jeno cięńſzé á miękfſzé/ ma téż powrozki/ którými fię wiáże rozchodząc fię po drzewiéch. *UrządowHerb* 290a, 289b.]

Synonimy: **1.** sznurek, sznurka; **b.** pętlica, pęto, więzy, związka.

Cf **POWROZIEC**